NORSK
MONTESSORIFORBUND

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
postmottak@kd.dep.no

Stabekk, 15. januar 2015

Høring om endringer i privatskoleloven (ny friskolelov) – Høringsuttalelse fra Norsk Montessoriforbund

Vi viser til departementets høringsnotat med forslag til endringer i privatskoleloven, sendt ut ved brev av 17.10.2014. Norsk Montessoriforbund takker for muligheten til å avgi høringsuttalelse på vegne av montessoriskolene i Norge.

Punktangivelsene i vår høringsuttalelse refererer til punktene i høringsnotatet.

Til punkt 1.2 – Behovet for endringer

Norsk Montessoriforbund er av den oppfatning at det er behov for endringer i privatskoleloven for å bedre ivareta friskolenes utfordringer og behov.

Norsk Montessoriforbund har sammen med de andre friskoleforbundene hatt flere møter med politisk ledelse i departementet forut for høringen. Vi har i denne sammenheng pekt på hvilke reelle økonomiske problemstillinger friskolene står overfor. Departementet har imidlertid ikke identifisert noen av disse i høringsnotatet og følgelig heller ikke foreslått noen forbedringer i rammebetingelsene for friskolene. Departementets forslag til ny friskolelov har nøyaktig den samme finansieringsordningen som dagens lov. I dagens lovverk er det en stor økonomisk forskjellsbehandling mellom friskoler og offentlige skoler. Dette kommer vi tilbake til under *punkt 12 - Rammebetingelser for godkjente skoler.*

På noen punkter mener vi at lovforslaget går i helt feil retning. I lovforslagets *punkt 10.5 – Minste elevtall - § 2-2 tredje ledd* – vil departementet øke kravet til minste elevtall i friskolene fra 15 elever til 30. Et krav til minste elevtall i friskolene ble innført for første gang i dagens lov, privatskoleloven av 2007. Et samlet friskolemiljø protesterte den gangen, men ble ikke hørt.

Norsk Montesoriforbund er av den klare oppfatning at krav til minste elevantall for friskolene må fjernes helt i forbindelse med lovrevisjonen. Dette omtaler vi nærmere under punktet 10.5.

Til punkt 2 – Lovens tittel

Lovens tittel har liten praktisk betydning for montessoriskolene, og skolene bruker uansett begrepet *montessoriskoler*. Norsk Montessoriforbund støtter likevel at lovens tittel føres tilbake til *friskolelov*, og at man dermed gjeninnfører begrepet *friskoler* i Norge.

Til punkt 3 – Godkjenningsordningen

Norsk Montessoriforbund støtter departementet i at dagens godkjenningsordning med krav til grunnlag bør videreføres. Vi mener at friskoler med offentlig tilskudd må representere noe som er vesentlig annerledes enn offentlig skole.

Vi vil i denne sammenheng få gi uttrykk for at vi er tilfreds med at departementet ikke valgte den svenske friskolemodellen. Den svenske modellen har ført til at kommersielle, kapitalsterke kjeder dominerer friskolesektoren. I Sverige er det nå nesten umulig å starte en friskole på et idealistisk grunnlag, og praksis viser at mange mindre friskoler må søke «nødhavn» i de kapitalsterke kjedene.

Norsk Montessoriforbund støtter at godkjenningsgrunnlaget *religiøst* endres til *livssyn*.

Norsk Montessoriforbund støtter at departementet vil åpne for at *International Baccalaureate* skoler kan godkjennes, få tilskudd og få godkjent et ellevte år på grunnskolenivå.

Norsk Montessoriforbund mener derimot at hvis *profilskole* skal bli et nytt grunnlag, må det utredes langt bedre hvordan dette grunnlaget kan skille seg vesentlig fra offentlig skole. Etter vår oppfatning har departementet ikke tydeliggjort dette i høringsnotatet.

Generelt om godkjenning av skoler

For å kunne kalle seg montessoriskole er det en forutsetning at den aktuelle skolen som søker om godkjenning, må ha rett til å bruke det godkjente læreplanverket, *Læreplan for montessoriskolen - fag og arbeidsmåter gjennom 10 skoleår*, som Norsk Montessoriforbund sammen med de eksisterende montessoriskolene i Norge har brukt betydelig ressurser gjennom flere år på å utarbeide. Dette læreplanverket erstatter det offentlige læreplanverket for montessoriskolene i Norge. For å oppnå en rettighet til å bruke læreplanverket, må den aktuelle skolen være medlem i Norsk Montessoriforbund. Etter vår oppfatning kan ikke en skole godkjennes som en montessoriskole uten først å ha ervervet seg denne rettigheten. Vi mener dette bør formaliseres, men vil anta at det er tilstrekkelig å innskjerpe dette gjennom rundskriv eller forskrift som en del av Utdanningsdirektoratets rutinemessige undersøkelsesplikt før det fattes vedtak om særskilt driftstillatelse for å kunne starte opp skoledriften og motta tilskudd.

Rett til godkjenning

Vi deler ikke departementets syn på at det vil ha liten praktisk betydning om man har en rett eller ei til godkjenning når kriteriene for godkjenning foreligger. Hvorvidt det foreligger en rett eller ei, gitt at visse kriterier er oppfylt, kan blant annet ha betydning for adgangen til rettslig prøving. Godkjenning av friskoler som tema bør kunne prøves i sin fulle bredde for domstolene.

Vi er uenig i at søkerskolen er tilstrekkelig beskyttet gjennom kravene til saklighet og objektivitet som skal sikre mot vilkårlig behandling. Det bør være forvaltningen som skal ha bevisbyrden, og ikke søkerskolen som skal måtte dokumentere vilkårlighet hvis uenighet oppstår. Norsk Montessoriforbund er derfor sterkt skeptisk til forslaget om et nytt tredje punktum i privatskoleloven § 2-1.

Nærmere om kommunenes/ fylkeskommunens innsigelsesadgang og negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet

På side 16 i høringsnotatet uttaler departementet: *«Departementet ser at det kan ha uheldige sider om etablering av små friskoler etter nedleggelse av små offentlig skoler har som konsekvens en videreføring av en skolestruktur som er unødig kostbar med små og sårbare skolefaglige miljøer.»*

Når departementet benytter begrepet *«små og sårbare skolefaglige miljøer»*, antydes det at mindre skoler er kvalitetsmessig dårligere enn store skoler. Etter vår oppfatning har ikke departementet empirisk dekning for at hevde at små skoler er dårligere enn større verken for elevenes læring, utvikling eller trivsel.

Det faglige innholdet, læreplaner osv vurderes kvalitativt av Utdanningsdirektoratet for alle skoler. Og alle skoler, enten de er små eller store, offentlige eller friskoler, er underlagt offentlig tilsyn.

Det forskning viser om skolestørrelse kan kort oppsummeres i tre punkter. (1) Når det gjelder skolefaglig læring, er det ikke systematiske forskjeller mellom store og små skoler. (2) Vilkårene for sosial læring synes ofte å være bedre i mindre skolemiljøer enn i større. Dette har sammenheng med bredere kontaktflate og samhandling på tvers av alder og kjønn. (3) I tråd med sunn fornuft viser forskning at store, sentraliserte skoler, som ofte forutsetter omfattende skoleskyss, er uheldig for elevenes fysiske utvikling og generelle helse.

Departementets begrep *«unødig kostbar»* er etter vår oppfatning ikke relevant i denne sammenheng. Friskolene får en statsstøtte per elev på 85 prosent av skolens driftsutgifter, regnet ut fra et normtall staten fastsetter. Da er bygninger og kapitalutgifter holdt utenfor. Alternativet til statsstøtte til en elev i friskole er ikke ingen statsstøtte, men normale utgifter for en elevplass i den offentlige skolen. Det blir dyrere fordi myndighetene der må dekke alle utgifter fullt ut.

Når departementet benytter begrepet *«unødig kostbar»* antydes det at kommunene taper økonomisk på at det opprettes små friskoler. På side 18 (punkt 3.5) i høringsnotatet redegjøres det for konsekvensene etablering av en friskole har for kommunen. Det fremgår her at konsekvensene kan slå både negativt og positivt ut for økonomien til en friskoles vertskommune. Avgjørende for hvordan det slår ut for kommunen, er kommunens egen evne til å planlegge de samlete skoletilbudene som finnes i kommunen. Når det etableres en friskole, går det halvannet år før staten reduserer støtten til kommunen. Altså ikke samme år, heller ikke neste år. Kommunen gis tid til å omstille seg. For en kommune som har orden i sin økonomi og planlegging, vil en friskole rutinemessig innebære en forbedret kommuneøkonomi. Det blir derfor merkelig om en kommune som har mindre orden på økonomi og skoleplanlegging skal ha større mulighet til å komme med innsigelser mot etablering av en friskole, og derved gi dårligere vilkår for foreldreretten i sin kommune. Det vil bli konsekvensene av departementets standpunkt på side 15 i høringsnotatet.

Til punkt 4 – Krav til innhold og vurdering

Norsk Montessoriforbund er tilfreds med departementets syn om at skoler som er godkjent som et alternativ bør gis ytterligere spillerom sammenlignet med dagens praksis. Departementet presiserer innledningsvis under dette punktet i høringsnotatet at alternative skoler må gis mulighet til å utvikle sin egenart og til å organisere virksomheten på en annen måte enn den offentlige skolen. Men på side 22 i høringsnotatet viser departementet likevel at en mekanistisk telleideologi i skolenes fag- og timefordeling også skal gjelde for friskoler med alternativ pedagogikk.

At den enkelte elev skal få arbeide i sitt eget tempo og få følge en individuell arbeidsplan, er et helt grunnleggende prinsipp i montessoripedagogikken. I montessoriskolen praktiseres ikke tradisjonell kateterundervisning. Lærerne gir korte presentasjoner til få elever om gangen og veileder deretter elevene individuelt. Vi praktiserer aldersblanding, og elevene arbeider tverrfaglig med ulike prosjekter samtidig som de befinner seg i samme grupperom. Vår måte å organisere undervisningen på, er helt annerledes enn i tradisjonell skole og nettopp det er én av årsakene til at montessoripedagogikken betegnes som et pedagogisk alternativ.

Lærerne i montessoriskolen bruker fag- og timefordelingen som retningsgivende for hvor mye tid de skal vie til presentasjoner i de ulike fagene. Måten vi underviser på lar seg ikke telle så lett i timer og vi ser fagenes innhold på en annen måte. For eksempel blir en presentasjon i biologi som omhandler nomenklatur og begreper ansett som språkarbeid, mens en presentasjon i dissekering er mest ren biologi. Krav til en fastlåst fag- og timefordelingen er på denne bakgrunn svært problematisk for montessoriskolen. Fag- og timefordelingen vil i realiteten kun være veiledende for lærerne i montessoriskolen.

Til punkt 5 – Kompetansekrav for undervisningspersonalet

Krav om spesialkompetanse for skoler godkjent på grunnlag av anerkjent pedagogisk retning

Det er ikke mulig å drive gode montessoriskoler uten at en tilstrekkelig andel av undervisningspersonalet har fått opplæring i montessoripedagogikken. Norsk Montessoriforbund støtter derfor at departementet vil videreføre kravet om tilstrekkelig spesialkompetanse for undervisningspersonalet i skoler godkjent på grunnlag av en anerkjent pedagogisk retning, og at dette kravet kan fastsettes i forskriftsform.

Til punkt 6 – Inntak av elever

Norsk Montessoriforbund har følgende merknad til bestemmelsen om inntaksreglement:

Når en elev flytter fra et område til et annet, vil det være rimelig å tillate at en friskole kan ta inn vedkommende elev dersom eleven tidligere har gått på en tilsvarende friskole. Vi mener at en elev som flytter fra en montessoriskole til en annen kan tas inn ved skolen selv om man for øvrig ikke tar inn andre elever på det samme alderstrinnet.

I tillegg har vi en merknad til dette punktet som omhandler elever med særskilte behov. Vi vil presisere at friskolene selvsagt skal ta sin andel av elever med særskilte behov og gi disse en god og tilpasset opplæring. Vi har god erfaring med at montessoriskolene innfrir på dette området, men vi opplever en økende tendens til at offentlige skoler, og også offentlige instanser som PPT og skolehelsetjenesten, henviser eller direkte anbefaler foreldrene til disse elevene å søke seg til friskolene.

En montessoriskole er ikke en spesialskole og skal ikke være det. Vi mener derfor at friskolene i sitt inntaksreglement må ha mulighet til å kunne avvise inntak av elever med særskilte behov uten å måtte stenge generelt for ytterligere inntak, dersom skolen kan dokumentere at den allerede har en større andel av elever med særskilte behov enn det som er gjennomsnittet i den offentlige skolen. Vi mener det er en saklig begrunnelse som ivaretar både den eleven som bli avvist og de øvrige elevene ved skolen.

Punktene 7, 8 og 9

Punktene 7, 8 og 9 er ikke relevante for montessoriskolene, og Norsk Montessoriforbund har ingen merknader til disse punktene.

Punkt 10 – Skolevirksomhet, bruken av skolepenger og statstilskudd, tilsyn, reaksjonsformer mv

Til punkt 10.1 – En innledende kommentar

Bakgrunnen for at godkjente friskoler mottar statstilskudd, er en forståelse for at foreldreretten skal være en reell rettighet. Også foreldre som ønsker alternative skoler, er med på å betale for norsk skole over skatteseddelen. Først

betaler de sin andel av finansieringen av den offentlige skolen via skatteseddelen som alle andre. Deretter betaler de i tillegg skolepenger direkte til friskolen barna deres går på.

Friskolene må innhente alt ut over 85 % av tilskuddsgrunnlaget fra andre kilder enn statstilskuddet. Som det fremgår av Høybråtenutvalgets innstilling, NOU 1997:17 utgjør tilskuddsgrunnlaget 90 % av det som KOSTRA gir informasjon om at det offentlige anvender som driftsutgifter i skolesektoren. De øvrige 10 % forutsettes å gjelde kostnader som dekkes gjennom kommunenes/ fylkeskommunenes budsjetter. Ikke alle disse utgiftene påløper for friskoler. Den andelen som dekkes gjennom kommunenes/ fylkeskommunenes budsjetter – for eksempel spes.ped.-midler – forutsettes også dekket overfor friskoler derfra. Men her viser praksis at det er betydelig forskjellsbehandling fra kommune til kommune. Dessuten holdes en rekke administrative kostnader utenfor som det feilaktig forutsettes at ikke påløper for friskoler, for eksempel utgifter til revisjon.

Det friskolene får i tilskudd er dermed i realiten 85 % av 90 % samt tilskudd fra kommuner/ fylkeskommuner til spes. ped.-tiltak, det siste ofte etter en sjablongregel som bare inndekker en andel av slike kostnader.

Prosentsatsen som setter grense for hva en friskole kan ta i foreldrebetaling er 15 % av tilskuddsgrunnlaget tillagt forskriftsfastsatt beløp for lokalkostnader. Samlet tilsvarer dette ca kr 2.500 pr måned per barn (i 10 måneder) på barnetrinnet basert på dagens satser. Få montessoriskoler i Norge finner det forsvarlig å ta et så høyt beløp som foreldrebetaling.

Det er dokumenterbar informasjon for at KOSTRA-systemets konti for føring av driftsrelevante kostnader ikke inneholder alle kostnader for den offentlige skolen. For eksempel ved at kommuner fører større anskaffelser, som elevmøbler og innkjøp av elev-pc'er, på konti for investeringer.

Til punkt 10.2 – Skolevirksomheten, jfr. punkt 10.6

Norsk Montessoriforbund er enig i at det ikke skal være anledning til å drive kommersielle friskoler som mottar offentlige tilskudd. Friskoler skal ikke ha anledning til å generere fortjeneste til eierne gjennom direkte eller indirekte utbytte. Dette er en potensiell risiko der det er bakenforliggende eiere av skolen, enten slike eiere består av fysiske eller juridiske personer, enten den juridiske personen er et selskap eller en organisasjon.

Det er vår oppfatning at bestemmelsen i lovens § 2-2 er alt for snever, eller angir en grense som er lite tjenlig i forhold til det formålet som man tar sikte på å ivareta. Det bør i denne sammenhengen ses hen til underfinansieringen av friskolene som er omtalt i merknad til punkt 10.1, og derfor ikke settes så snevre grenser for virksomhet som understøtter skolevirksomheten og som derved kommer elevene til gode.

Etter Norsk Montessoriforbunds oppfatning er det tre hensyn som det er viktig å ivareta ved utformingen av denne bestemmelsen, nemlig

• at skolen ikke driver virksomhet som gir eiere anledning til å innkassere fortjeneste ved å benytte skolens fasiliteter,
• at det ikke drives virksomhet som isolert sett innebærer økonomisk risiko for skolen
• at administrative ressurser som anvendes for slik tilleggsaktivitet, kostnadsføres på aktiviteten, og ikke «skjules» i skolens øvrige regnskap.

I høringsnotatet er det redegjort for praksis etter § 2-2. Her fremgår at det er gitt dispensasjon for utleie til barnehage forutsatt at dette utgjør en mindre del av skolens totale virksomhet. I montessoripedagogikken fremstår barnehager og skole som et samlet pedagogisk prosjekt som er tilpasset barnet ut fra det utviklingsnivå som barnet befinner seg på. Skillet som går ut på at en skole og en barnehage ikke kan drives av den samme juridisk person, fremstår som lite begrunnet. Men etter vår oppfatning er ikke dette mer problematisk enn at grunnskolen er delt i et barnetrinn og et ungdomstrinn med ulikt støttenivå.

Med bakgrunn i ovennevnte er Norsk Montessoriforbund av den oppfatning at det bør foretas en utvidelse av adgangen til å drive annen virksomhet enn skole, selvsagt under den forutsetning at hensynene bak lovens § 6-3 er betryggende ivaretatt. Dette kan ivaretas ved at § 2-2 første ledd tredje punktum gis følgende ordlyd: *«Departementet kan i forskrift eller enkeltvedtak gjere unntak frå første punktum for verksemd som understøtter skoleverksemda og som* **ikkje innebær ei økonomisk risiko for verksemda***.»*

Til punkt 10.5 – Minste elevtall - § 2-2 tredje ledd

Norsk Montessoriforbund reagerer sterkt på kravet til minste elevtall som er formulert i punkt 10.3 – Minste elevtall - § 2-2 tredje ledd. Departementet foreslår å doble dagens krav, fra 15 til 30 elever. Departementets forslag innebærer at friskolene kun får tre år på seg til å skaffe minst 30 elever. I motsatt fall faller godkjenningen bort.

I FNs verdenserklæring om menneskerettigheter § 26.3, heter det at *«foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få»*. Menneskerettserklæringen er overordnet norsk lov. Foreldreretten gjelder selv om skolen – for kortere eller lengre perioder – har færre elever enn 30.

Foreldreretten må være friskolelovens viktigste grunnpilar. At opplæring og oppdragelse er et foreldreansvar, er det fundamentet enhver skolelov i må Norge bygge på. Hvis foreldreretten nedtones, er veien kort til det syn at barna og barneoppdragelsen er samfunnets, eller mer konkret statens, ansvar. Slik tenkning har opp gjennom historien kun kommet fra totalitære regimer.

Krav til et minste elevtall i friskolene ble for første gang innført i privatskoleloven av 2007. Det fantes ikke noe krav i friskoleloven av 2003. Det finnes ikke noe tilsvarende krav til minste elevtall for offentlig skole. Et antallskrav er utvilsomt en forskjellsbehandling mellom friskolene og de offentlige skolene. Vi synes dette er et politisk og moralsk tema som bør løftes opp.

Det er store geografiske variasjoner i Norge i elevgrunnlaget. Det er følgelig et stort antall offentlige skoler i Norge som har færre elever enn 30. Skal derfor foreldreretten som er fastslått så vel i artikkel 2 i protokoll av 20. mars 1952 til Den europeiske menneskerettskonvensjonen som artikkel 13 nr. 3 til FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), jf menneskerettsloven § 2, være en realitet, er det ikke rimelig å fastsette en antallsgrense som skal være generell for hele landet. Det vises i den forbindelse til «General Comment No 13» fra FNs «Committee on Economic, Social and Cultural Rights» av 8. desember 1999, note 35 som lyder:

«Sharp disparities in spending policies that result in different qualities of education for persons residing in different geographic locations may constitute discrimination under the Covenant.»

Uttalelsen må leses i sammenheng med forståelsen av artikkel 2 i ØSK. Uttalelsen er relevant fordi en skole som tilfredsstiller de materielle vilkårene for å bli godkjent etter § 2-1 b) slik som er særlig praktisk i Norge for steinerskoler og montessoriskoler, eller samme bestemmelse a) for religiøse skoler, vil ha rett til å fortsette sin skolevirksomhet etter de menneskerettslige forpliktelsene som Norge er bundet av. Likevel risikerer en slik skole å tape retten til statsstøtte, dersom det fikseres en antallsbegrensning fordi skolen er lokalisert på et sted der det ikke er tilstrekkelig elevgrunnlag. Nå kan man hevde at bestemmelsen tredje punktum gir mulighet for å ivareta dette hensynet. Formuleringen i den bestemmelsen peker imidlertid hen mot en meget snever unntaksbestemmelse («særskilte tilfeller»), uten noen henvisninger til Norges menneskerettslige forpliktelser på dette området.

Et antallskrav vil føre til at dersom en mindre gruppe foreldre vil opprettholde en skole som tilfredsstiller kravene for godkjenning etter § 2-1, så får de ikke den samme retten til statstilskudd som andre dersom disse foreldrene i løpet av kort tid ikke får med seg tilstrekkelig mange på prosjektet. Dette er et klart brudd på det folkerettslig beskyttede diskrimineringsvernet.

Hvis kriterier for godkjenning forøvrig foreligger, vil departementets standpunkt innebære at man etablerer en strukturell geografisk diskriminering i forhold til foreldreretten i strid med menneskerettighetene. Staten har etter vårt syn ikke oppfylt kravene i menneskerettskonvensjonene hvis foreldre kun gis hjemmeundervisning som et reelt alternativ.

Vi ser for oss en mulighet for rettslig prøving, for eksempel dersom en gruppe foreldre får godkjent en ny montessoriskole, og starter opp med en liten elevgruppe, og for etterfølgende år ikke får tilstrekkelig søkergrunnlag til å kunne øke antall elever ved skolen til over 30 elever, men likevel ønsker å holde elevgruppen sammen inntil avsluttet grunnskole.

Hvis intensjonen med ny lov er å øke *mangfoldet* i norsk skole, og departementet opplyser at det er nettopp dette som *er* intensjonen, blir dette ikke realisert ved at man fjerner foreldres mulighet til å drive små friskoler. Små friskoler bidrar nettopp til mangfold i norsk skole, og også til læring mellom skoleslag. De små skolene har sine fortrinn og særegne kvaliteter: felles for dem er bred samhandling på tvers av alder og kjønn i aldersblandede grupper, mer voksenkontakt for elevene, ingen eller moderat skoleskyss, nærhet til uteareal og lokalsamfunn, større mulighet for å følge opp den enkelte elev, og sist, men ikke minst, tettere kontakt mellom hjem og skole. Dette er forhold gode lærere vet å utnytte i læringsarbeidet, som også er naturlig for barn.

Departementets forslag går helt motsatt vei av hva mange foreldre i dag ønsker for barna sine. Barn har behov for tilknytning i primære miljøer. I dagens samfunn er det nettopp i de små skolene, hvor man blir svært godt kjent og miljøet er mer oversiktelig, mange foreldre opplever at de finner de mest naturlige forutsetningene for å møte dette behovet og skape gode læringsmiljøer for barna.

Et antallskrav vil også gjøre det betydelig vanskeligere for foreldre å etablere nye friskoler i byer. Ingen montessoriskoler i Norge etablert i byene eller i tettbygde strøk har startet med et høyt elevtall. Alle har startet med en svært liten gruppe av seks- og syvåringer, og deretter bygget virksomheten ut i et rolig tempo med en liten økning i antall elever per skoleår. Som et eksempel kan vi nevne Bærum Montessoriskole på Høvik. Skolen startet med ni elever i 1996. Skolen bygde seg opp langsomt for å sikre kvalitet i læringsmiljøet, undervisningspersonalet og skolelokalet. Det tok flere år før den hadde over 30 elever. I dag, nitten år senere, har skolen 94 elever, og utgjør et lite, men verdifullt supplement til de mange store offentlige barneskolene i det folkerike Bærum.

Etter Norsk Montessoriforbunds oppfatning er departementets henvisning til kvalitet som begrunnelse for krav til minste elevtall ikke reelt. Kvalitet vurderes faglig på grunnlag av læreplan som er grunnlaget for skolen, og på grunnlag av den kompetansen som lærere innehar. I forbindelse med loven av 2007, viser vi til hva samarbeidspartiene uttalte i Innst.O.nr.88 (2006-2007) punkt 2.3:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at departementet foreslår et minimum elevtall på 15 over tre år for rett til tilskudd etter loven. Disse medlemmer mener det er meningsløst å fastsette et minimumskrav til elevantall og vil be departementet fjerne denne. Det er sannsynlig at godkjente skoler kan drive kvalitetsundervisning selv med et lavere elevtall enn 15. Det er ikke et ukjent fenomen at grendeskoler tidligere har hatt færre enn 15 elever innenfor offentlig skole, og likevel utdannet dyktige elever. Det er ikke nødvendigvis sammenheng mellom kvalitet og elevtall.»

Norsk Montesoriforbund går mot departementets forslag. Vi er av den klare oppfatning at også kravet til minste elevantall på 15 elever i dagens lovverk må fjernes helt i forbindelse med lovrevisjonen.

Til punkt 10.6 – Krav om bruk av statstilskudd og skolepenger

Norsk Montessoriforbund er enig i at det totale statstilskuddet og alle skolepengene skal komme elevene til gode. Vi mener at det også gjelder enhver annen ressurstilgang friskolen måtte få, herunder gaver, inntekter av lovlig virksomhet og verdiskaping som skyldes dugnad fra foreldre og lærere.

På bakgrunn av underfinansieringen av friskoler, er skolene ofte henvist til å måtte leie lokaler eller tilskudd til lokaler over lengre tid. I motsetning til kommuner som velger å leie inn lokaler, tillater ikke det offentlige at utleiere til friskoler kan frivillig registrere seg for denne virksomheten. Man oppnår derved ikke kompensasjon for mva på leieutgifter og man får et høyere grunnlag for beregning av leie enn det som offentlig skole blir stilt overfor. Dette fremstår som en betydelig og urimelig forskjellsbehandling. Sammenholdt med underfinansieringen er de ulike mekanismer som vanskeliggjør friskolers muligheter og evner til å erverve lokaler for egen virksomhet, blir forskjellsbehandlingen strukturell og markant. Vi ber departementet om å se seriøst på disse strukturelle sammenhengene som har stor negativ økonomisk betydning.

Til punkt 12 – Rammebetingelser for godkjente skoler

Departementet uttaler i høringsnotatets punkt 1.2, side 2, at *«Godkjente friskoler mottar offentlig støtte som utgjør rundt 85 prosent av driftskostnadene i offentlige skoler»*. Dette er ikke riktig. Situasjonen er reelt slik at friskoler mottar 85 % av en teoretisk beregnet sats for offentlige skolers driftskostnader. Men i denne teoretisk beregnede satsen er det en rekke poster som ikke inngår, der det mest iøynefallende er, som nevnt, husleie eller amortiseringskostnader (avskrivning og renter) på nødvendige skolebygg. Slike kostnader er regnskapsteknisk «driftskostnader» og er selvsagt nødvendige for å kunne drive en skole.

En god del kostnader for de offentlige skolene føres på andre konti i KOSTRA enn de som er med i tilskuddsgrunnlaget for friskolene. Dette gjelder på flere områder, for eksempel kommunerevisjon som også omfatter skoleregnskap, utgifter til sentral skoleadministrasjon, utgifter til idrettsanlegg og vedlikehold av uteområde, m.v.

En rekke kostnader som skolen trenger for sin daglige drift, kommer heller ikke med som kostnader i KOSTRA. Praktisk vil det kunne gjelde en kommune som kjøper inn elev-pc'er og elevmøbler. Når slike kostnader føres som investering, kommer ikke anskaffelsen med i KOSTRA-grunnlaget.

Realiteten er at friskoler mottar et statlig tilskudd som utgjør langt ned på 70-prosenttallet av driftskostnadene i den offentlige skolen. Når det da uttales i forlengelsen av ovennevnte sitat at friskoler *«…kan kun ta skolepenger begrenset oppad til om lag 15 prosent av driftskostnadene i den offentlige skolen»*, så blir det også feil. Også her slår de samme feilene, som er nevnt ovenfor, ut. Når det er lagt opp til en ordning der det ikke er sammenheng mellom tilskuddsgrunnlaget og offentlig skoles driftskostnader, blir ikke retten til å ta skolepenger en rett til å ta 15 % av driftsutgiftene, men bare av det lavere tilskuddsgrunnlaget.

Virkeligheten er følgelig slik at friskolene mottar offentlig støtte på 70 til 75 prosent og kan ta skolepenger på om lag 12 til 13 prosent, samlet et sted mellom 82 og 88 prosent av driftskostnadene i offentlige skoler. Og når det i høringsnotatet helt korrekt uttales at friskoler *«…kan kun ta skolepenger begrenset oppad …»*, så innebærer det i virkeligheten et kamuflert forbud for friskoler til å kunne skaffe seg inntekter for egen drift på høyde med det som anvendes i offentlige skoler.

Norsk Montessoriforbund er av den oppfatning at KOSTRA-kriterier bør klargjøres og regler for enhetlig føring og kontrollerbarhet bør skjerpes overfor kommuner og fylkeskommuner slik at man får reelle tall. Omfanget av statstilskuddet bør avgjøres gjennom den prosentsatsen Stortinget fastsetter og ikke ved at referansegrunnlaget blir uoversiktlig og vilkårlig.

Underfinansieringen av friskoler som beskrevet ovenfor gjør det svært vanskelig for friskolene å realisere rehabilitering så vel som nybygg. Gjennomsnittskostnaden per elev inkluderer kostnader til undervisningslokaler der flertallet av norske skoler er 15-20 år gamle og ferdig nedbetalt. Friskolene er avhengig av andre finansieringsløsninger og støtteordninger for å kunne realisere godkjente skolelokaler.

Dagens statlige ordning gjennom kommunenes tildelte pott for rehabilitering/ nybygg inkluderer i praksis sjelden

friskolene. Kommunene prioriterer sjelden midler til friskoler foran egne kommunale skoler, og ordningen er følgelig svært uforutsigbar.

Friskoler er ofte leietagere i nedlagte skolebygg og har en vanskelig inngang til eiendomsmarkedet med tilhørende stabile driftsforhold med hensyn til undervisningslokaler. Som leietager er det en utfordring å etablere seg i dagens eiendomsmarked da lånetilbydere krever sikkerhet for lånefinansiering. Friskoler får sjelden tilsagn om lån med sikkerhet i det statlige elevtilskuddet eller løsøre.

Noen friskoler klarer, på tross av manglende statlige rammer, å realisere nybygg og rehabiliteringsprosjekt i redusert skala. Dette skyldes hovedsakelig tre øvrige alternative finansieringsløsninger, nemlig

(1) Friskoler som kjøper nedlagte offentlige skolebygg til en rimelig kostnad. Denne kategorien skoler har fast eiendom banken kan ta sikkerhet i. Derigjennom sikres tilsagn om lånefinansiering av rehabilitering/ tilbygg til eksisterende lokaler. Realisering av moderate prosjekter er mulig ved denne modellen.

(2) Søknad om kommunal lånegaranti for tilgang til lånefinansiering av rehabilitering/ nybygg. En søknad om kommunal lånegaranti er en realiseringsmulighet, men ettersom ordningen forutsetter et lokalt politisk flertall for lånegaranti til friskolen er ordningen uforutsigbar ut fra politisk sammensetning i den aktuelle kommunen.

(3) Støtte av lokale aktører til finansiering av rehabilitering/ nybygg.

Alle de tre alternativene ovenfor er det knyttet stor usikkerhet til, lokale faktorer vil være helt avgjørende for gjennomførbarheten.

Det gis i dag et lite kapitaltilskudd til friskolene. Tilskuddsordningen er budsjettstyrt. Stortinget vedtok å bevilge 10 millioner kroner til ordningen i 2014. Utdanningsdirektoratet fordelte pengene med et likt beløp på hver elev. Det ble kroner 325 og noen øre per elev. I den offentlige skolen er husleie-utgiftene beregnet til 30.000 kroner per elev hvert år. Elevene i friskoler får dermed bare litt over én prosent av det elevene i offentlige skoler får.

På denne bakgrunn mener Norsk Montessoriforbund at den nye friskoleloven må fastsette at avskrivninger og renter skal tas med i tilskuddsgrunnlaget slik at kapitalkostnader for friskolene dekkes.

Vennlig hilsen,

På vegne av Norsk Montessoriforbund,

Jon Terje Bjørke	Marie Lexow
Styrets leder	Daglig leder